

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS

PARTICULAM XVIII,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE

M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQVITT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

HENRICUS REILIN,

Nylandus, Stip. Reg.

IN AUDITORIO MAJORI die XIX JUNII
A. MDCCXC,

Horis ante meridiem consvetis.

ABOË Typis FRENCKELLIANIS.

THESES RESPONDENTIS.

Thes. I.

Qui emendationem hominis a voluntate, non ab intellectu sanando, esse incipiendam contendunt, fanaticæ doctrinæ favent, summamque simul Psychologiæ produnt ignorantiam.

Thes. II. Imperite admodum judicant, qui linguæ patriæ cultum rem esse existimant oblectationi magis quam utilitati gentis servientem.

Thes. III. Nationem quandam, quæ prosaicos vernacula usos ostentare valet scriptores, ruditate prima relicta, haud contemnendos jam versus animi cultum liberaliorem fecisse progressus, recte statuitur.

Thes. IV. Nullo modo verisimile est, veterem Hunnorum gentem vel Svecorum vel Fennorum majores cognatione attigisse.

Thes. V. Historiam vitæ Alexandri Magni Regis Macedonum, mente a præjudiciis libera contemplans, neque hoc cognomen neque laudes, quas temere in eum cumulas reperimus, vere meruisse, facile perspiciet.

Thes. VI. Controversia de Testamentis, utrum in lege naturalium suum agnoscant fundamentum, vel minus? in meram abit Logomachiam, Testamenti enim ita explicata notione ac vi, ut a Donatione vere differat, non nisi imperfectam, adeoque natura sua invalidam, illud involvere actionem, mox intelligitur.

Thes. VII. Qui exlex vitæ genus, quasi libertati conveniens commendant, stultam se libertatis fovere notionem, ostendunt.

Thes. VIII. Barbariem populorum nondulcorum gentilium, nihil fere luculentius demonstrat, quam quod ob facinora atrociora imprimis quæ Majestatem læserunt, liberos innocentes, eadem qua parentes noxios poena plectant.

fraude Clero exhiberi (170), sed etjam edicit, ut si Clericus parrochianum suum defraudationis suspectum habeat, huic incumbat unacum duobus testibus, innocentiam suam jurejurando tueri (171). Aliis literis idem Rex sanxit, ut portio illa Butyri (Söremart; *Decimas* vocat MESSENIUS) quam in Nylandia & aliis locis suæ diœcesis (illis ut putamus quæ *Juri Helsingonico* erant subjecta) Episcopus *batenus* perceperat, eidem ab incolis eorundem omnibus

M m post-

(170) "*Magnus* Dei gracia Rex Svecie, Norvegie ac Scanie, omnibus & singulis Dyoecsin Aboensin inhabitantibus gratiam in Domino & salutem. Quia ex quadam inducta consuetudine inoleverat, quod Decime frugales longe post annone vestre expaleacionem Curatis Ecclesiarum vestrarum annis singulis exhibentur, in cujusmodi decimacione, quam omnino suspectam reputamus, non modica fraus committitur, non solum in cleri prejudicium, verum eciam in animarum vestrarum obprobrium sempiternum; Volumus & vobis sub obtentu gracie nostre firmiter precipiendo mandamus, quatenus Decimas vestras frugales predictas clero debitas, de agro, sicut Deus vobis plus vel minus dederit, sine omni diminucione atque fraude prompte, expedite & irrecusabiliter exsolvatis, nullatenus omiffuri. Datum in castro nostro Abo anno Domini MCCCXL septimo, die beati Egidii abbatis." *Reg. Eccles. Aboënsis* Fol. 2.

(171) "*Magnus* -- omnibus presens scriptum cernentibus salutem in Domino sempiternam. Quia ad vitandum periculum animarum, inter Clerum & communitatem Dyoecsis Aboënsis duximus itatuendum, quod Decime frugales de agris sine fraude omnino perpetuis temporibus exsolvantur; Volumus & perpetuo precipimus observari, quod si forsan clericus aliquis parrochianum suum aliquem de injusta decimacione suspectum habuerit, & ipsum requisivit (requisiverit) de justa decimacione, tunc taliter incausatus *duos testes* secum debet producere, & jurare quod testes presencialiter tunc producti presentes fuerunt & viderunt quod rite & legittime decimavit; alioquin suum nichil reputabimus juramentum. Datum in castro nostro Abo anno Domini MCCCXL septimo, feria tertia ante nativitatem beate Virginis." *Ibid.* Fol. 3. Meminit etiam MESSENIUS *Schand. T. X, p. 16; Chron. Rhythm. Finl.* p. 31.

posthac etiam penderetur (172); ac aliis, ut omnes incolæ Diœceseos Aboënsis, quod hucusque ex benevolentia fererunt, deinceps officii ac debiti loco peragerent, nempe ut quoties Episcopus ecclesias suæ curæ commissas visitaturus adiret, piscibus mensam ejus carere non sinerent (173). Cum idem Rex *bona omnia olim tributaria & nunc per homines bona sua libera tenentes a rusticis conquesta, diligenter conscribi & fructus eorum omnium & singulorum per suas certi tenoris litteras poni mandasset in sequestro; mox tamen declaravit, suæ tum intencionis nec exstitisse nec existere, quod conscriptio & arrestatio predictæ ad bona que essent ad ecclesias devoluta quomodolibet, se extenderent, sed ea omnia in eo statu manere gratiose voluit, in quò essent & fuissent, donec specialiter & expresse aliter de ipsis mandaret & duceret mandandum* (174). Ad quem favorem Ecclesiæ eliciendum neque

(172) *Dat. apud Alandiam in insula dicta Wardhø, anno Dni MCCCXLVII, feria 2:da infra octavas natiuitatis beate Virginis. Registr. Eccles. Ab. Fol. 3. Cfr. MESSENIUS l. c. T. X, p. 16, & Chron. Rythm. Finkl. p. 30; qui ad a. 1346 male retulit.*

(173) *"Magnus Dei gracia Rex Svecie, Norvegie & Scanie, omnibus & singulis Dyocessin Aboensem inhabitantibus salutem & gratiam, *Noveritis quod nos ad venerabilis in Christo patris, Nobis dilecti Domini Hemmingi, misericordie Divina Episcopi Aboensis, instantias favorabiliter inclinati, irrevocabiliter duximus admittendum, quod quociens idem Dominus Episcopus Hemmingus qui nunc est, & is qui pro tempore fuerit, in officio procuracionis penes vos transiverit, cum sagenis vestris trahendis, sicut hactenus de vestri benevolentia feceratis, ita sibi a modo ex mandato nostro voluntarie & efficaciter serviat, nullatenus omisuri. Datum in castro nostro Abo, anno Dni MCCCXL septimo, die beati Egidii Abbatis." Registr. Aboëns. Fol. 22. Cfr. MESSENIUS l. c. T. X, p. 16. Chron. Rhythm. Finkl. p. 31; quæ omnia, aliaque adducta a nobis (not. 169, 171, 172) satis confirmant exempla, eum Registri sæpius laudati usum fuisse opibus.*

(174) *Ipsas litteras Regias, datas Ludolfe a:0 Dni 1351, die 10 men-*

que nostrum nihil contulisse Episcopum, ex singulari colligas auctoritate, quam in eodem administrando negotio simul sibi a Rege fuisse commissam reperimus (175). Regia præterea liberalitate non modo prædiis Ecclesiæ suæ immunitatem a tributis quibuscunque arario & fisco pendendis impertitam fuisse, (ut commemorata jam prætereamus exempla (176)), literis plurimis quæ etiamnum supersunt, edocemur (177), sed alia quoque haud spernenda eidem

M m 2

con-

is *Octobris*, infra in Sylloge Monumentorum exhibebimus. Cfr. interim *Bihang till Tidn. utg. af et Sällst. i Åbo 1785, p. 115 sq.*

(175) Vid. aliæ literæ Regiæ ibid. eod. die datæ, infra etiam exhibendæ. Cfr. l. c. p. 116 sq.

(176) Cfr. supra p. 257 seqq. not. 161, 162, 164.

(177) Quædam exempla dabimus: "*Magnus Dei gracia Rex Suecie, Norvegie & Scanie omnibus presens scriptum cernentibus s. i. D. f. Noveritis quod nos ecclesiam Aboensem, cum omnibus bonis suis infra scriptis, que sunt *Levelax* in provincia (leg. parrochia, ut recte habet alterum exemplum Fol. 37, quo duce alia etiam quædam sphalmata correximus) Pemarum, *Korpåla* cum omnibus coloniis sibi adjacentibus, *Öfreby*, *Muthusa*, (alterum exemplum addit, *Sudhenvaynio*), *Trias*, *Järvenperå* (al. ex. *Syvenperå*), *Trulszhuvut* (deest in alt. ex. cum seqq. usque ad voc. *Lenni*); item in Karelia *Kwfas*, *Laiarauta*, *Saustala* (in margine adscriptum legitur, "quod permutatum est in *Momynemy*") in parrochia *Agrapå*, *Lenni* (alt. ex. *Låmu*), unam coloniam in *Kisku*, & unam (alt. ex. aliam) in *Savy* (alt. ex. *Saw*), quam *Jacobus Diægn* ipsi ecclesie rite donavit, sub nostram protectionem & protectionem suscipimus specialem: Dimittentes sibi bona sua præmissa, una cum famulis (alt. ex. familiis) in eisdem residentibus, ab omnibus impositionibus, exhibicionibus & aliis solucionibus, gravaminibus (alt. ex. "solucionum gravaminibus") quibuscunque consuetis & non consuetis, nobis & juri nostro regio debitis, nullis penitus exceptis, quibuscunque nominibus censeantur, eciam si generale subsidium de toto regno requiri contingat, libera penitus & exempta. Unde per gratiam nostram districtius inhibemus (alt. ex. districtius prohibemus), ne quis Advocatorum nostrorum, eorundem officia-*

concessa fuisse beneficia, discimus (178). Nec minus benignum in Ecclesiam Fennicam animum, filium Regis ERICUM Magni, cum folio admotus esset, testatum fuisse, novimus; qui non modo bonorum *Holmgeri* Legiferi, a Patre suo do-

“Iium, seu quivis alter, cujuscunque conditionis, status aut eminencie
“existat, eandem ecclesiam in bonis suis premisis, aut de ipsius fami-
“lia aliquis (forte: *aliquem aliquis*; alt. ex. habet *aut eorum aliqui*,
“sive etiam aliquem de sua familia), contra hanc nostram gratiam sibi
“indultam presumat quomodolibet impedire, prout indignacionem sibi
“stram & regiam vitare volunt ulcionem (alt. ex. habet: “regiam ul-
“cionem duxerit evitandam”): Datum Abo in curia nostra Orabro (hunc
“sanare locum nescimus;) anno Domini Millesimo CCCXL octavo, fe-
“ria sexta proxima ante festum Apostolorum Philippi & Jacobi.” *Reg.*
“*Ab.* Fol. 23 sq. Alterum vero exemplum, cujus meminimus, habet:
“Datum in castro nostro Abo, Dominica proxima post Egidii” anno
plane prætermisso. An Rex hanc immunitatem, primam a. 1347 (quo
anno *Aboæ* utique fuit, & alias quasdam literas *die b. Egidii Abba-*
“*tis* scripsit.) concessam, sequenti deinde anno *Örebrogiæ* repetiit, unde
ista confusio nata? Non liquet. Postea autem idem Rex *Sighvaldo in*
“*Henelax, Benedicto in Grectarvaby, Erlendo in Svarta, & Henrico in*
“*Poyo* (incolis parrochiæ *Tenala*.) similem immunitatem dedit, “de-
“clarans ipsos cum bonis suis predictis, omni eo privilegio & jure gau-
“dere, quo ceteri alii ecclesie *Aboensis* homines & bona frui liberius con-
“sueverint. Litteræ suæ datæ sunt in castro nostro *Aboensi*, anno D:ni
“MCCC quinquagesimo primo, sabbato proximo ante *Erici* Regis & mar-
“tiris.” *Reg. Ab.* Fol. 147.

(178) Huc referimus benignitatem Regis, qua Curiam *Saltvik* in
Alandia mensæ Episcopali, perpetuo jure possidendam, hujusmodi datis
litteris confirmavit: “Magnus Dei gracia Rex Svecie, Norvegie & Sca-
“nie, universis presentes literas inspecturis si. i. D. f. Quamvis curia
“*Saltvik*, in Alandia sita, olim ad coronam regni Svecie pertinebat; ta-
“men quia mensa episcopalis *Aboensis* in ejus continua possessione diu fu-
“erat, credentes eam hanc possessionem non sine causa rationabili habuisse,
“confirmamus eam sibi auctoritate regia perpetuis temporibus jure pro-
“prietatis possidendam. Et ut validior sit hec nostra confirmacio, depu-
“tamus corone regni Svecie, loco *Saltvik*, curiam nostram *Gregorisby*,
“pro quodam homicidio juri regio acquisitam, ne corona propter pre-

donatorum, perpetuum dominium huic Ecclesie confirmavit (179), sed etiam *familiaribus Episcopi ab omni expeditione & evocatione*, sive servitio militari, *exemptionem* concessit (180). Quorum vestigiis insistens Rex

M m 3

AL-

“missam confirmationem defectum aliquem paciatur. Nulli ergo omnino hominum, cujuscunque eminencie fuerit sive status, liceat hanc nostre confirmationis & deputationis ordinationem ullo unquam tempore infringere, seu ei ausu temerario contraire, prout indignationem Dei omnipotentis & regiam vitare voluerit ultionem. Datum Stokholmis sub sigillo nostro, anno Dni MCCCLI, quarta die Pentecostes.” *Registr. Ab. Fol. 114. Cfr. Bihang til Tidn. utg. af et Sällskap i Åbo 1785, p. 101 sq. not. (**). Nec injuria huc traxeris literas Regis (infra in Sylloge Monumentor. adducendas) a. 1352 in castino b. Mathei Apostoli & Evangeliste datas, de jure Patronatus in beneficiis per Dyocesim Aboensem, quibus, in X tantum Ecclesias (nempe Castroniam cum prebenda de Wirno, ecclesias Finnaström, Kumo, Uisby, Vane, Borgha cum capellis Sibba & Pernaa, Bernaa, Karis, Agra-på & Wiborg) jure Patronatus sibi reservato, reliquas omnes conferendi potestatem Episcopo concessit. Registr. Ab. Fol. 23; cfr. Bihang til Tidn. &c. p. 117 sq.*

(179) Vid. supra p. 260 not. (164).

(180) “Omnibus presens scriptum cernentibus *Ericus*, Dei gratia Svecorum Gotorumque Rex ac Dominus Scanie, salutem sempiternam. Noveritis Nos ad instantiam reverendi in Christo patris, Domini *Hemmingi*, Divina misericordia Episcopi Aboensis, *officiales & honorum ipsius provisoros*, qui nunc sunt, aut quos in futurum duxerit eligendos, ab omnibus expeditionibus & evocationibus, generalibus & particularibus, cum & quociens eos evocare contingat, quamdiu in officio predicto fideliter steterint, liberos & exemptos dimissese: prohibentes omnibus Advocatis nostris, eorundem officialibus ac aliis quibuscunque, cujuscunque condicionis aut status fuerint, ne quis supradictos officiales ac provisoros, contra hanc gratiam nostram supradicto Domino Episcopo factam, quomodolibet impedire audeat vel presumat, prout subdignationem (indignationem?) nostram duxerit evitandam. Pro hoc autem, quod ad mandatum dilecti Nobis Domini *Nicolai Thureson*, *prefecti nostri Osterlandiarum*, ad expeditionem nunc nuperrime indictam non venerant, ipsos ad instantiam Domini

ALBERTUS, variis ille quoque Episcopum Ecclesiamque Aboënsē favoris sui ornavit documentis (181).

Ne-

“Episcopi supradicti habere volumus excusatos; nolentes ipsos ob hoc
 “a quoquam quovis modo incausari. Datum Stockholmis anno D:ni
 “Millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo, feria quarta proxima
 “post exaltacionem sancte crucis, sub secreto nostro.” *Registr. Eccles.
 Ab. Fol. 23.*

(181) Fidem sequentes Ejus faciunt literæ: “Universis presentes
 “litteras inspecturis *Albertus* Dei gracia Sveorum Gothorumque Rex
 “salutem in eo qui est omnium vera salus. Coram nobis venerabilis in
 “Christo pater & Dominus *Hemingsus*, Divina miseratione Episcopus
 “Aboënsis, graviter est conquectus, quod quamvis a multis retroactis
 “temporibus tributum ipsius Episcopi Aboënsis, sibi racione Decimarum
 “in certis territoriis, provinciis & parrochiis dicte dyocesis in pellibus
 “variis deputatum, per ipsum aut certos suos nuncios ad hoc specia-
 “liter deputatos, simul & sub eo (an uno?) contextu cum tributo regio sine
 “diminutione qualibet receptum fuerat & collectum, quidam tamen
 “Advocati Osterlandenses, seu eorum officiales, Ecclesie & Episcopo pre-
 “dictis infesti, quantum in eis est, nituntur impedire, ne simul cum
 “tributis regalibus, sed post, tributa episcopalia colligantur, in
 “non modicum prefatorum Domini Episcopi & Ecclesie prejudicium &
 “gravamen. Cupientes igitur equalitatis & justicie fieri zelatores, te-
 “nore presencium perpetuo statuimus ac ex consensu Consiliariorum no-
 “strorum nunc presencium constituimus & ordinamus, ut omnia & sin-
 “gula tributa sepedicto Domino Episcopo & successoribus suis quibus-
 “cunque per totam dyocesis Aboënsē in pellibus dari consueta, simul
 “cum tributo regio & equaliter, ubi equalia fuerint tributa Ecclesie &
 “Corone, favorabiliter colligantur, ac ab ipsis decimantibus, sine recla-
 “macione & rebellione quibuscunque exsolvantur; universis & singulis
 “Advocatis nostris, sub optentu gracie nostre, ceterisque sub pena XL
 “marcarum districcius inhibentes, ne prefatum Dominum Episcopum
 “aut successores suos vel eorundem officiales, in colleccionibus seu so-
 “lucionibus tributorum hujusmodi, contra has nostras constituciones,
 “ordinaciones & gracionem, audeant quomodolibet impedire. Datum a-
 “pud Castrum Aboënsē anno D:ni MCCCLX quarto, die beate Lucie
 “virginis & martiris, sub secreto nostro appposito impendenti.” *Reg.
 Eccles. Ab. Fol. 5. sq.*

Neque vero Dioceseos suæ Clerum, disciplina prudenti continere Antistitem nostrum, aut ad Hierarchiæ Pontificiæ

Quibus non minus favorabiles sunt sequentes; "*Albertus Dei gratia Sveorum Gotorumque Rex, universis & singulis presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Noveritis quod nos benedicto in Christo Patri ac Domino, D: no Hemmingo, Divina providentia Episcopo Aboensi, gracie concedimus ac virtute regia specialiter indulgemus, quod idem Dominus Episcopus de quadraginta armigeris seu servitoribus suis Osterlandias inhabitantibus, omnes & singulas emendas pecuniarias (Wdter) pro quibuscunque delictis, super quibus prenominati servitores seu armigeri convicti fuerint, circa (citra?) tamen rationem juramenti nostri regis dicti edicere ad jus nostrum regium quomodolibet pertinentes, libere recipere valeat & levare; unde sub obtentu gracie nostre firmiter inhibemus, ne quis prefectorum nostrorum aut eorum officialium, seu quivis alius, cujuscunque conditionis aut status existat, memoratum Dominum Episcopum aut alium sue nomine audeat, contra hanc nostram graciã, quomodolibet perturbare. Datum apud Castrum Aboense a:o D:ni Millesimo CCCLX quarto, die beate Lucie virginis, sub secreto nostro presentibus appposito impendenti."* *Ib.* Fol. 23.

Addimus has, eodem illas quoque die datas: "*Albertus -- universis presentes litteras inspecturis s. i. D. f. Noveritis quod nos ad instantias venerabilis in Christo patris, Domini Hemmingi, misericordie Divina Episcopi Aboensis, quatuor homines p̄fcatores & unum fabrum, quos idem Dominus Episcopus aut officialis suus duxerit eligendos, ipsi Domino Episcopo Aboensi & successoribus suis quibuscunque, ab omnibus annuis redditibus, solutionibus & omnibus universis (an juribus?) ad nos & jus nostrum regium spectantibus, perpetuo dimittimus liberos penitus & exemptos; prohibentes Advocatis nostris & eorum officialibus quibuscunque, sub obtentu gracie nostre, firmiter & districtè, ne quis eorum predictum Dominum Episcopum aut successores suos, contra hanc nostram dimissionem, seu in aliis juribus suis quibuscunque, presumat quomodolibet impedire, pro indignacionem nostram duxerit evitandam; sed volumus ut ipsius Domini Episcopi causarum, iustis modis, in omnibus quibus poterint, sint amicales promotores. Datum apud castrum Aboense a:o D:ni Millesimo CCCLX quarto, die beate Lucie virginis & martiris, sub secreto nostro presentibus appposito impendenti."* *Ibid.* Fol. 24.

cia rationes conformare, neglexisse comperimus. Sic severe
prohi-

Tandem literis eodem loco dieque datis, Ecclesiam Aboënsē universē in tutelam recepit suam, immunitatesque & privilegia ejus his verbis confirmat: "Universis, ad quos presentes littere pervenerint, *Albertus Dei gracia Sveorum Gothorumque Rex*, salutem in eo qui est omnium vera salus. Cupientes honorem & gloriam sancte matris nostre Aboënsis cathedralis Ecclesie, quam exemplo illius Jerusalem que sursum est, liberam esse decet, ut ministri ipsius tanquam filii liberi, sibi liberius deserviant, condignis favoribus ampliare, Omnia & singula bona per ipsam, seu prelatos ipsius suo nomine, post coronacionem illustrissimi principis Domini Birgeri Sveorum Gothorumque Regis felicis memorie, acquisita ac ad dictam Aboënsē ecclesiam iusto titulo devoluta, universis & singulis libertatibus & privilegiis, personalibus & realibus, quocunque censeantur nomine, perpetuo gaudere volumus, quibus cetera bona prefate ecclesie & aliarum ecclesiarum regni nostri Suecie, ante coronacionem predicti Domini Birgeri regis a quibus (quibuscunque?) predecessores nostris & ab ipso in eadem coronacione sua indultis, frui seu uti consueverant ab antiquo. Unde omnia & singula bona sepedicta cathedralis ecclesie Aboënsis, una cum famulis & personis in eisdem commorantibus, sub nostra pacem & proteccionem suscipimus specialem, sub obtentu gratie nostre firmiter inhihentes, ne quis Prefectorum nostrorum, eorum officialium, seu quivis alius, cujuscunque condicionis aut status existat, memoratam ecclesiam, seu ejus yconomum, qui nunc est vel pro tempore fuerit, in bonis aut famulis predictis, contra hanc nostram gratiam, audeat quomodolibet molestare. Si quis autem contrarium attemptare presumpserit, indignacionem Dei & vindictam nostram regiam merito poterit formidare. Datum apud Castrum Aboënsē, anno Domini Millesimo CCCLX quarto die b. Lucie virginis, sub secreto nostro presentibus appposito impendenti." *Ibid.* Fol. 24.

Cumque questus esset apud Regem Episcopus noster, quod quamvis per dyocēsim Aboënsē collectoribus Decimarum, a decimas ipsas solventibus expense necessarie communiter exhiberi consueverint ab antiquo, tamen villici & coloni bona regia Helgaa (Helgā, parocia Bierno) inhabitantes, eisdem collectoribus expensas hujusmodi, sicut alii eorum vicini, prestare contumaciter recusarent, severas contra hanc contumaciam literas Rex ad eos exaravit; inter alia scribens: "Cum igitur turpis sit pars, que suo non convenit universo, nec expediat cuivis in

hibuit, ne Presbyteri filios suos aut filias domi alerent,
 N n aut

“*Decimarum defraudacione Divinam quomodolibet offendere majesta-*
 “*tem; vobis & vestrum cuilibet firmiter & sub obtentu gracie nostre*
 “*precipimus per presentes, quatenus collectoribus antedictis hoc anno*
 “*cum decimas ipsas in agris non solveritis, expensas hujusmodi*” (ut
 “*subtingis fost. ad?)* “*exhibere, sicut ceteri vestri vicini, sine contradiccion-*
 “*ne qualibet studeatis; annis vero futuris in perpetuum optionem vo-*
 “*lumus vos habere, decimas quaslibet in agris de fegetibus vestris in-*
 “*tegris & salvis, absque defraudacione & diminucione quibuslibet per-*
 “*solvendi, sine aliquo onere expensarum, vel eciam cum expensarum*
 “*necessariarum prestacione in vestris domibus decimandi, prout in A-*
 “*boensi dyocesi communiter observatur. Alioquin sentencias quas pre-*
 “*fatatus pater Dominus Hemingus, Aboensis episcopus, vel successores sui*
 “*rite tulerint in rebelles, ratas habebimus & faciemus inviolabiter ob-*
 “*servari. Datum sub secreto, apud Castrum Aboense, a o D:ni MCCCCLX*
 “*quarto, sabbatho proximo post Michaelis.*” Quod mandatum anno se-
 “*quente (1365) severillimis literis ad hos eosdem contumaces colonos,*
 “*apud Castrum Aboense feria quarta proxima post octavas epiphanie Do-*
 “*mini datis, repetere necesse habuit, quas item subjungemus: “Albertus Dei*
 “*gracia Sveorum Gothorumque Rex, universis & singulis colonis no-*
 “*stris in Helgha salutem & mandatis nostris firmiter obedire. Mira-*
 “*mur non modicum, cur expensas, quas collectoribus Decimarum ve-*
 “*nerabilis in Christo patris Domini Hemingi, Dei gracia Episcopi A-*
 “*boensis, ex eo quod decimas de anno proxime preterito non solvistis,*
 “*per vos & vestrum quemlibet in nostris patentibus litteris dari & sol-*
 “*vi mandamus, in omnipotentis Dei, Majestatis nostre Regie, ac ipsius*
 “*Domini Episcopi prejudicium & contemptum dare & solvere minime*
 “*curavistis. Verum quia interest nostra de opportuno remedio provi-*
 “*dere, ut mandata nostra seu littere nostre a nostris subditis minime*
 “*contempnantur, sed potius effectum debitum forciantur: idcirco in-*
 “*durate malicie vestre contumacia exigente, vobis & vestrum cuilibet,*
 “*sub obtentu gracie nostre, nec non sub pena XL markarum, cuilibet*
 “*vestrum siseo nostro regio irremissibiliter applicandarum, nisi manda-*
 “*tis nostris parueritis cum effectu, discrete (districte?) precipimus &*
 “*mandamus, quatenus antedictas expensas ad requisicionem prefati Do-*
 “*mini Episcopi aut alterius suo nomine, infra octo dierum spacium a*
 “*notificacione presentis immediate subsequencium, juxta tenorem &*
 “*formam littere nostre, cui presens nostra littera est inserta’, (intelli-*
 “*ge literas superiores a nobis commemoratas) “absque reclamacione*

aut pro suis agnoscerent, sed potius non modo e familia, verum e tota paroecia sua submoverent, ne occasionem haberent cum iis familiariter frequenterque conversandi: cujus interdicti veram causam ipse non celat, scilicet non tam ideo facti, ut sacerdotes morum sanctitatem colerent, quam ne affectu paterno ad sacrosancta bona Ecclesie abalienanda vel diminuenda inducerentur; a quo piaculo committendo, gravibus denuntiatis poenis eos deterret atque avocet (182). Quæ fortassis causa fuit, cur mentio-

“qualibet solvere & facere studeatis. Alioquin contra vos & vestrum quemlibet taliter procedemus, quod ceteris litterarum nostrarum contemptoribus cedet merito in exemplum. Datum &c.” Quibus adjunctæ alix erant literæ, eodem die locoque datæ, D: no *Jacobo Curato in Uskela* & *Matthiæ in Borgaby* injungentes, ut Regium mandatum prædictis colonis legitime significarent, atque exsequendum curarent, nec non de eventu rei notitiam Regi quantocius impertirent. Omnes hæc literæ in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 14 & 15 leguntur.

(182) Literæ Episcopi hujusmodi sunt: “Quia in jure cautum est, quod ille solus recognoscendus est filius quem nuptie demonstrant, & in Statutis Sabinensibus” (Skenningensibus, a. 1248 a Card. *Wilh. Sabinensi* factis?) “prohibetur sub pena excommunicationis late universis & singulis sacerdotibus, filios proprios secum tenere, vel eos recognoscere esse suos, precipimus in virtute sancte obediencie universis & singulis sacerdotibus Dyocesis Aboensis, quatenus statim, visis presentibus & perlectis, filios suos & filias a familiaritate sua & cotidiana conversatione procul abjiciant, etiam extra parrochias, ne occasionem habeant cum eis iterum conversandi. Qui vero scienter contrarium facere presumpserint, sint excommunicati; similiter filii & filie cum eisdem. Possunt tamen, ex permissione, tales filii vel filie habitare intra parochiam in bonis propriis personaliter acquisitis vel hereditariis, non tamen in bonis intuitu ecclesie acquisitis, quia illa bona omnia & singula ad dominium ecclesie revocamus, quia sunt patrimonium crucifixi, prohibentes ne quocumque alienacionis titulo alienentur seu etiam quomolibet distrahantur, sed tantum usufructu concessio, quamdiu vixerint acquiritoribus eorundem, post mortem plene & integre ecclesie reserventur; qui vero contrarium attemptaverint, ab officio & benefi-

tionem hujus edicti facere MESSENIUS, lautissimo suo laudatori, haud placeret: qui contra *Insignia quaedam Statuta, Parochos in officio commode instruentia exercendo, eum per Finlandiam disseminasse*, testatur (183), nobis quidem haecenus non visa, quæ igitur ne penitus jam perierint timemus, examini atque iudicio nostro ita subtracta. Alius vero Edicti, biennio post ab *Hemmingo* promulgati, quo Clericos Dioeceseos suæ vetuit *inde recedere, animo constituendi in alia Dyocesi domicilium, absque licentia & litteris Episcopi & Capituli petitis & obtentis* (184) exemplum exstat; quod

N n 2

exi-

“cio tamdiu suspensi maneant ipso facto, quousque restitutione in integrum facta, relaxationem interdicti & novam institutionem beneficii consequi mereantur. Actum & datum per nos *Hemmingum*, Dei gratia Episcopum Aboensem, anno Domini quinquagesimo, sexta feria pasce, nostro sub sigillo.” *Reg. Eccles. Ab. Fol. 37.*

(183) *Schond. T. X. p. 16.* Neque RHYZELIUS meminit; qui contra asserit: På Prästers och Munkars lefverne hade han nega uppsicht, och när han fann med them något odygbdigt, såg han dermed icke genom finger; utan straffade them med rättsinnig iswer. Quæ unde didicerit, nescimus. Dnus autem LAGERBRING (l. c. III. D. C. 8. §. 5 p. 617) non immerito iudicat: Man måste medgifwa, at Biskop *Hemming* i detta samwetsmål varit ganska fogelig; ty hwarken knotas öfwer Prästerna sjelfwa, eller deras owigda hustrur. Contra ut de re nota & solita de liberis eorum illegitimis, sine ulla offensionis significatione loquitur; de eo tantum sollicitus, ne patrimonio ecclesiæ damni aliquid inde enasatur. Successores suos, pro certa Episcopo quotannis numerata pecunia, sacerdotibus hanc licentiam benigne concessisse, infra videbimus. *Statutorum* autem suorum, quibus Parochos officii bene administrandi rationem docuerit, MESSENIUS in *Chron.* etiam *Finl. Rhythm.* his verbis honorificam valde facit mentionem (p. 32): Hårliga Statuter han skref, som underwiste hwar Prästman wäl i tallet.

(184) “Ne pro defectu clericorum Deus honore debito & ecclesie Dyocesis Aboensis congruis serviciis defraudentur, nos *Hemmingus* Dei gratia Episcopus Aboensis & Capitulum ibidem statuimus, ut nullus clericorum Dyocesis Aboensis inde recedat, animo constituendi in alia

eximie etiam Rev. RHYZELIUS laudat, non omnino immerito (185).

Quin ecclesias Diocesis curæ suæ commissæ diligenter visitaverit, dubitare non sinunt cum providentia de commodo sub hujusmodi itineribus victu Episcopis procurando, cujus nuper documentum attulimus, tum literæ suæ pluribus Fennix locis scriptæ (186), tum iter ad maxime etiam septentrionales partes Ostrobotnix susceptum, ubi non solum suæ ditionis obiisse ecclesias, sed etiam *confirmasse & cimiterium in Torna benedixisse* scimus, atque *Hemmingum* Archiepiscopum Upsalensem *in portu quodam dicto Kompanasundh, situato inter ecclesias Lulaa & Torna, simul convenisse* (187).

Cæ

“dyocesi domicilium, absque licentia & litteris Episcopi & Capituli petitis & optentis. Qui vero contrarium presumpserit attentare, sit ipso facto privatus officio & beneficio, si quod habet, & inhabilis ad quæcunque ecclesiastica beneficia consequenda; & nichilo minus perjurus, temere veniendo contra juramentum prestitum quando suscepit sacerdotii sacrum gradum. Actum Abo anno D ni Millesimo CCC quinquagesimo 2:do, quarto decimo Kal. Maji, nostris sub sigillis.” *Reg. Eccles. Ab. Fol. 38. Cfr. MESSENIUS Schond. T. X. p. 16.*

(185) Verbis supra allatis addit, quasi disciplinæ ab Episcopo adhibitæ severitas clerum offendisset (cujus tamen rei nulla exstant vestigia, ac vel paupertas incolarum, terræ nondum satis excultæ, potuit sacerdotes excitare ad alias Dioceses huic præferendas &c.): *Då när the obändige Klårker och Munkar (de Monachis omnino questio non est, quod vix monere attinet), för sådan stränghet skull, begynte draga sig utu Stichtet, hämmade han thet med et strengt förbud och undsägelse, at mista alla förmoner, om the icke blefwo mid sina sylsor och lesde i spåckt och lydno. L. c.* Non pauca ab auctoris addita esse, in his verbis, in nio, facile quisque videt. Ipsam vero ordinationem Episcopi, qua cavet ne clerici temere, atque sine venia Superiorum, stationem suam desererent, idonea niti ratione, negare nemo potest.

(186) Ex g. *Ulsby, Borgo &c.*; cfr. *Reg. Eccles. Ab. Fol. 109, 10 &c.*

(187) Ex asserto testimonio, in lite de limitibus Diocesium Upsali-

Cæterum suo tempore splendorem quendam imo luxuriam cultui Divino, apud nos etiam, maxime in Ecclesia Cathedrali, jam accessisse, plura *Altaria*, varii generis *Præbendatos*, *Chorales*, *Convivia Sacra* hic existisse (183), *Ædes* pauperibus alendis dicatas s. *Hospitales*, nec

N n 3

non

ensis & Aboënsis adhibitorum (de qua infra). Vid. *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 13 & *PERINGSKÖLD Monum. Upland. T. I p. 4.*

(188) Argumenti loco Testamentum sequens D'ni *Henrici Tempill*, e *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 102 descriptum, adponimus: "In nomine Domini Amen. Cum secundum Apostolum omnes quidem homines corporaliter resurgere habent, de factis rationem propriis inevitabiliter reddaturi, atque secundum meritum exigentiam remuneracionis stipendia eternaliter adepturi; ob hoc ego *Henricus* presbiter, antiquus *Scolasticus Aboënsis*" (istforene Scholēmästare i Åbo!) "de bonis michi temporaliter concessis, per modum qui subsequitur, meum condo testamentum. In primis lego, in honorem sancti *Andree Apostoli*, altari beati *Gregorii*" (legendum putamus beati *Georgii*? quamquam nec sic scimus, cur in honorem *S. Andree* hoc imprimis altare dotandum esset?) "ante cujus gradus meam eligo sepulturam, bona mea immobilia cum curia in *Linitha* situata, ac inventario tali modo confecto, videlicet VI vaccis mulgentibus, duobus bobus domitis in vestigali, sex capris antiquis & totidem ovibus, ceterisque utensilibus curie ejusdem. Insuper curiam meam in *Abo* cum suo inventario, videlicet I majori culcedra, duobus novis lintheaminibus, I lodice, I tapeto, duobus pulvenaribus, & I cullino dicto *Örnegat*, I mensili, I manitergio, I lanatorio (?), I pelvi, II caldariis, III ollis & craticula, I fixorio (?), I securi, I vacua lagena cervise, duabus dimidiis lagenis, II amforis ligneis cum II dolis & I caldaria de tintinnabulo (Ålåd matan?), I mola cum pistrinis instrumentis. Insuper altari predicto, ut premittitur, imaginem sancti *Andree* Apostoli de triginta marcis, I cappella integram, I breviarium emptum pro XIII marcis, I missale. Item *Præbendatus* sepelietur altaris I missam de Sancto *Andree* & aliam pro fidelibus defunctis qualibet ebdomade sine diminutione quæbet in v:o (vestimento?) sacerdotii plene dicat, nullatenus omittens. Item cuilibet *chorali* in exequiis funeris mei presentialiter existenti II horas. Item *Conventui fratrum Predicatorum in Abo* III marcas. Item Domino Magno Alandensi sermones super *Euangelia*

non *Scholam* quandam Aboæ floruisse (189), ex antiquis mo-

“ & Epistolas per totum annum. Item fratri Johanni Gladda I cali-
 “ cem viaticum cum lapide altaris consecrato. Item *Hospitali* I Psal-
 “ terium commune sanctorum & I legendarium cum Historiis ab ad-
 “ ventu Domini usque ad IIII (?) diem penthecostes. Item Johanni dicto
 “ Brodherfon *unum librum Legis Sudermannice*. Item colono meo Ni-
 “ colao I togam duplicatam cum capucio. Insuper noverint universi
 “ quod dilecta soror mea Cristina michi omnimodam prediorum pa-
 “ trimonialium suorum porcionem hereditariam in Linito jure perpetuo
 “ possidendam & penitus ordinandam resignavit; de me e converso cu-
 “ riam meam in Abo, propriis meis sumptibus constructam, in qua
 “ nunc Elena Bacarris residet, & fundum quem Thomas Pernius pro
 “ nunc habet, resumpsit: ceterum Conrado dicto Paris, genero ipsius,
 “ racione dotalicii cum filia sua Katerina, pro sepe dictis prediis in Li-
 “ nitha XXXV marchas solvi, presentibus viris discretis, ut satis con-
 “ stat. Item si soror mea hec que dicta sunt observare quoquo modo
 “ distulerit, michi omnia restituat supradicta, cum laboribus & expen-
 “ sis in curia mea memorata Linitha in structura domorum inibi tunc
 “ consumptis. Ceterum noverint universi, quod tempore quo discre-
 “ tus vir Hennichinus Öflare” (alio loco legitur Öfare) “ dilectam foro-
 “ rem meam Cristinam prescriptam in matrimonialem copulam duxit,
 “ LX marchas, agrum Pahimenth, in ornatu vestium, in dotalicio &
 “ expensis sibi dedi. Item declaro, quod perceptione V marcharum de
 “ Linitha derivandarum & residencia in curia in Abo, quamdiu, vix-
 “ ero, personaliter uti volo; cum etiam approbatum in sacris canonibus evi-
 “ denter invenitur, quod testamentum morte confirmatur, & post mortem
 “ immobile perseverat. Acta & scripta sunt hec anno Domini MCCCL
 “ quinto, in octavis Apostolorum Petri & Pauli, sub sigillis reverendi
 “ Domini D:ni Henrici Prepositi Aboensis, Dethmari Lydhnisket, Con-
 “ radi pictoris, meo proprioque sigillo, in hujus rei evidenciam firmio-
 “ rem. Item *seniori Convivii beati Nicolai I mensale* pro tabulo suo,
 “ quod Conradus Pictor exhibebit; item filio ejusdem Conradi V Li-
 “ bros Decretales cum apparatu & omnibus libris veteris artis cum suis
 “ scriptis & glocis.” Aliæ literæ docent, hunc *Henricum* a. 1325 fuisse
 “ *Curatum & Sacristam Ecclesie Aboënsis*, anno vero 1335 *Curatum in*
 “ *Tenalum*. Reg. Ab. Fol. 103. --- De altari & Præbenda S. Sigfridi
 “ circa a. 1365 fundatis, infra ex instituto agemus.

(189) *Birgeri* mentionem supra (p. 260 not.) fecimus, qui a,

monumentis discimus. Ac memorabile omnino videri debet, de Episcopatu Aboënsi, nimis utique vastæ magnitudinis, dividendo alteroque Fennix Episcopo Wiburgi constituendo, jam spem consiliaque fuisse hominum mentibus obversata (190), quæ duobus demum seculis

1359 fuit Curatus altaris beate Virginis in Abo, provisorque Scola-
rium ibidem. Eidem altari *Ærengisto Thureson* prædium consecravit.
Vid. l. c. In Testamento *Torstani*, Curati ecclesie Wiburgensis, scrip-
to a. 1366, die ascensionis Domini, (quod typis exseribi curavimus in
Append. ad *Lidn. af et Sällst.* i Abo 1785, p. 25 sq.), assignatur Sco-
lanum i Abo ena mark penninga oc i tunno ödl; oc fatiö folke-
hundrade alna wadmal, ena tunno ödl, oc swa mykit föst thertil-
bör: Reg. Eccles. Ab. Fol. 140 sqq.

(190) In literis (datis apud Castrum Aboënsis a: D:ni 1364, in
crastino b. Lucie virginis) quibus Rex ALBERTUS dimidiam partem
insule *Semingasala* (in Savolaxix paroecia *Seminge*), antea a se Da-
pifero suo *Nicolao Thureson* (Bielke) dono datam, sed hujus morte
ad Regem atque coronam devolutam, donat *Thome* Episcopo Wexio-
nensi & Ecclesie sue *Wixionensi*, pro mensa ipsius Episcopali, notabilis
hæc conditio additur: Ita tamen, quod si quamquam in partibus *Kare-
lie* Ecclesiam erigi contigerit cathedralem, ex tunc ad illam ecclesiam &
ejus Episcopum ac eorum mensam, ejusdem medietatis insule præfate pro-
prietas & possessio plenissime & omnimode devolvatur. Quam eandem
conditionem suis quoque adjiciunt literis (datis *Ibid.* a: D:ni 1365,
Sabbatho proximo post festum *S. Mathie Apostoli* & in crastino b. *Ma-
thie Apostoli*) quibus ejusdem insule alteram partem, fratri *Nicolai*,
Benedicto Thureson a Rege antea concessam, heredes hujus *Benedicti*
Thureson (*Steno Bendtsen*, filius, suo & fratrum sororumque nomine,
quorum legitimus tutor fuit, & *Suno Haquonsen*, gener, cum conju-
ge sua *Sigride Bendiktzdotter*) eidem Episcopo mensæque suæ Episco-
pali, annuente Rege, conferunt. Reg. Eccles. Ab. Fol. 152 sq. Cfr.
RHYZELII Episcoposc. L. VI p. 300, qui similem conditionem aliis
quoque adjectam fuisse docet a. 1362 a D:ni *Nicolao Thureson*
(legi sine dubio debet *Tureson*, idemque intelligi *Drotzetus* quem nu-
per nominavimus) datis, quibus euntium suum prædium *Kokeierve* in
Præfectura Wiburgensi situm, eidem mensæ Episcopali Wexionensi do-
navit, Quæ omnia satis ostendunt, & Regem & potentem illam fa-

ferius, nec nisi post repurgatam Religionem fractasque immodicas Hierarchiæ opes, successisse notum est.

Inter laudes *Hemmingi* nostri eximias amicitiam fuisse relatam, quæ ei cum diva *Birgitta* singularis intercedebat, mirum videri nemini debet, qui temporum illorum non profus ignorat ingenium (191). Itaque hoc fa-

miliam, aliorum sine dubio in iis partibus habitantium hominum votis suffultam, serio de hoc consilio cogitasse.

(191) Nempe cum *Decorum* requirere omnino videretur, ut tam eximia *Sanctæ* nativitas miraculo aliquo aut solenni revelatione honoraretur, nostro imprimis Episcopo hujus habitæ gloriæ vindicandam duxit VASTOVIVS, in Chronologiam licet turpiter impingens (Cfr. supra p. 256, not. 157). Miraculi ipsius mentionem facit Papa Bonifacius IX in *Bulla Canonizationis beate Birgittæ* (*Revelationibus Sanctæ ipsius præmissa*) hujusmodi: "Cumque puella Birgitta de genitricis alvo in mundum recenter fuisset educta, sacerdos parochialis in ecclesia propinqua, approbate vite & etatis profectæ, dum nocte orationi iacaret, nubem lucidam & in medio nubis virginem sedentem vidit, librum habentem in manu sibi que dicentem: nata est Birgero quedam filia, cujus vox per mundum admirabiliter audietur." VASTOVIVS igitur non modo verba ipsa (infallibili licet auctoritate munita!) aliquantum immutare ausus est, sed etiam de sacerdote illo parochiali proventæ ætatis, suum hoc intrudit interpretamentum: qui postea factus est Episcopus Aboensis, (*Vit. Aquil. in vita S. Birgittæ*, p. 92 Ed. Benzl.), eandem que rem de b. *Hemmingo*, in vita ejus, confidenter narrat. Cfr. supra p. 239, & not. (118). Cæterum loca idem diligenter indicavit *Revelationum S. Birgittæ*, ubi nostri illa mentionem facit Episcopi, semper honorificam, familiaritatisque sibi cum illo intercedentis edit testimonia. E quibus (cum liber rarior sit) quædam exscribemus. Sic Lib. IV Cap. 125, visio quædam explicatur, Birgittæ facta, hujusmodi verbis: "Septimum animal, id est septimus Episcopus, maxime abstinentie fuit, qui zelum Dei habens, nec metu, nec amore, nec damno reticuit veritatem. Hic cum se posuisset ad orationem, reddidit spiritum. De isto Episcopo sunt plures revelationes in vita Domine Birgittæ; qui fuit Dominus *Hemingus* Episcopus